

HUKUK DEVLETİNİN ÖNEMİ VE YARGI BAĞIMSIZLIĞI

(*) Av.Nevzat KOZLUCA

Hukuk Devleti, devletin tüm yönetsel etkinliklerinin hukuka uygun olma zorunluluğu ve bu işlemlerin yargı denetimine bağlı oluşu şeklinde tanımlanmaktadır. Tarihi süreç içerisinde, yönetenlerin güç ve yetkilerinin kısıtlanarak günümüzde birey hak ve özgürlüklerinin korunup geliştirilmesi güvenceye alınması bu ilkenin hayata geçirilmesi ile mümkün olabilmektedir. Kavram olarak "**keyfi yönetim**"in karşıtıdır. İnsanların doğuştan sahip oldukları yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma, vücut bütünlüğü gibi haklarının yanı sıra çağımızın gereği olarak var olan sosyal ve siyasi haklarının yönetenler tarafından ortadan kaldırılması veya kısıtlanmasına karşı getirilen yargı kalkanıdır. "**Hukuk Devleti**"nin önemi bizzat bu tanımın içeriğinden anlaşılmaktadır. İdari işlemlere ek olarak toplumu ilgilendiren yasal düzenlemelerin de hukuksal hiyerarşiye uygunluğunun denetimi yine bu kapsamdadır.

Günümüzde "**Hukuk Devleti**" ilkesinin ideal anlamda hayata geçirildiğini söyleyebilmek mümkün değildir. Anayasa mahkemesinin yasama ile ilgili verdiği iptal kararlarının resmi gazetede yayınlanmasından sonra yürürlüğe girmesi, idari ve adli yargı kararlarının uygulanmasında mevzuattan ve yönetenlerden kaynaklanan gecikmeler, hatta iptal edilen yasaların tekrar kabul edilmesi (milletvekili maaşları ile ilgili 10 civarında iptal kararı var), idari işlemin yargı kararına rağmen tekrar uygulanması şeklinde keyfilikler ne yazık ki bilinen gerçeklerdir. Bu tür yasal ve idari tasarrufların uygulanmadan önlenebilmesi ya da zararın biran önce giderilmesi "**Hukuk Devleti**"nin tam olarak tesisi ve icrasıyla mümkündür.

Bu konuda yapılması gerekenler için şunları söyleyebiliriz. Öncelik ve ivedilikle denetimin denetlenenden bağımsız olması gerekir. Kuvvetler ayrılığı ilkesinin de gereği olarak yargı, yürütme ve yasamadan kesin olarak ayrılmalı, kendi örgütlenmesini, bütçesini ve işleyişini bizzat kendisi

gerçekleştirebilmelidir. Yargı bağımsızlığı gerçekleşmeden hukuk devletinden bahsetmek imkansızdır. 1982 Anayasası her ne kadar "**yargı bağımsızlığı**" ve "**yargıç güvencesi**"nden bahsetmişse de "**yargı**"yı "**yürütme**"ye tabi kılan birçok düzenlemeyi de beraberinde getirmiştir. Ana fikir olarak "**Yürütme**"yi ön plana alan 1982 Anayasası'nın zaman içerisinde birçok maddesi değiştirilerek AB ilkelerine uyumlu hale getirilmişse de "**yargı**"yı "**yürütme**"ye bağlı kılan ve "**yargısal denetimi**" kısıtlayan birçok hüküm olduğu gibi durmaktadır. Cumhurbaşkanı'nın tek başına imzaladığı karar ve işlemlerin, Yüksek Askeri Şura kararlarının, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kararlarının, sıkıyönetim ve olağanüstü hal dönemlerinde çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnamelerin "**yargı denetimi**" dışında olması, hakim ve savcılarının idari görev yönünden Adalet Bakanlığına bağlı olmaları, teftişlerinin bakanlık müfettişlerince yapılması, soruşturmalarının Bakanın iznine tabi oluşu, Hakimler Savcılar Yüksek Kurulu'na bakanın başkanlık etmesi, bakanlık müsteşarının kurulun tabii üyesi olması, kurulun işleyişinde bakana tanınan olağandışı yetkilerin varlığı, yürütmenin başı sıfatıyla Cumhurbaşkanı'nın yüksek yargı organlarına atama yapması, yargı kavramı içerisinde savunmanın adından dahi bahsedilmemesi bir bütün olarak dikkate alındığında "**Kuvvetler Ayrılığı**"ndan, "**Yargı Bağımsızlığı**"ndan ve "**Hukuk Devleti**"nden ne kadar uzak olduğumuz kolaylıkla görülmektedir. O halde ilk yapılması gereken iş bu kısıtlamaların Anayasa ve yasalarımızdan temizlenmesi, "**Yargı**"nın bir bütün olarak bağımsız varlığının tescil edilmesidir.

Anayasanın 138 ve devamı maddelerinde mevcut olup "**yargı bağımsızlığı**" ve "**hukuk devleti**" ilkelerine aykırı düzenlemelerin kaldırılmasına ek olarak yurttaşların yargıya olan güven ve saygısını artırmaya, kalıcı kılmaya yönelik tedbirlerin de bir reform paketi içerisinde düzenlenmesi gerekmektedir. Bu tedbirlerin neler olabileceği hukuk çevrelerinde zaten bellidir. Barolarımız ve Barolar Birliği'nin, Yüksek Yargı Organlarının, Üniversitelerin, Sivil Toplum Kuruluşlarının, Meslek Örgütlerinin ve bir çok kişi ve kurumun "**Yargının Sorunları ve İşleyişi**" konusunda görüş, karar ve önerileri mevcuttur. Yargının hızlandırılması, kararlarının adil ve isabetli olması, işleyişi ve uygulanması ile ilgili olarak önemli gördüğüm konuları başlıklar halinde şöyle sıralayabilirim.

-Bazı uyuşmazlık konularının yargı organına gelmeden çözülebilmesi.(Hakemlik, idari ve özel kurullar vb.)

-İstinaf mahkemelerinin kurularak, Yargıtay'ın ağırlıklı olarak içtihat üretmesi.

-Hakim ve savcılarının en iyi şekilde yerleştirilmeleri, kalem ve büro personelinin Adalet Meslek yüksek Okulu mezunlarından oluşturulması.

-Tüm yargı personelinin yaptıkları görevin nitelik ve saygınlığına yakışır ücret ve özlük haklarına kavuşturulması.

-Yargı mekanlarının diğer gelişmiş ülkelerde olduğu gibi bir kentin en gösterişli ve saygı uyandıracak mimari yapılar halinde inşa edilmeleri.

-Yeni kurulmakta olan Bilgi İşlem Sistemi ve programına ek olarak Usul Yasalarının gözden geçirilerek yargı sürecinin hızlandırılması.

-Yargı kararlarının etkinlik ve hızlı bir şekilde uygulanması için gerekli yasal ve idari tedbirlerin alınması.

-Eksik bulunan hakim, savcı ve diğer adli personel kadrolarının biran önce doldurulması.

Elbette daha birçok yasal ve idari düzenlemeler düşünülebilir. Bu konuda bir siyasi irade olması halinde ilgili kişi ve kuruluşların katkılarıyla süratli bir şekilde sonuç alınabilir. Adaletin gerçekleşmesi ve dağıtılması devletin en temel görevleri arasında bulunduğu ve bunun ancak bağımsız, hızlı işleyen bir yargı sayesinde mümkün olduğu unutulmamalıdır. Hukuk devletinönemi varlığı ile korunacak hak ve özgürlüklerin, ulusal bir zenginlik olarak, her alanda çağdaşlaşmanın itici gücü olacağına olan inancımı belirterek adalet ve huzur dolu günlerin en kısa sürede gerçekleşmesini diliyorum.

(*) Osmangazi Üniversitesi Hukuk Müşaviri